MOLEN BEEK1080

GEMEENTELIJKE BEGRAAFPLAATS VAN SINT-JANS-MOLENBEEK

Inhoud

Voorword van Ann Gilles-Goris ..... blz. 4
Inleiding ..... blz. 5
Plattegrond van de gemeentelijke begraafplaats ..... blz. 6
Van een parochiaal kerkhof naar een gemeentelijke begraafplaats ..... blz. 8
Twee oudste grafstenen? ..... blz. 14
Een brusselse begraafplaats te Sint-Jans-Molenbeek ..... blz. 16
De huidige gemeentelijke begraafplaats ..... blz. 18
Ingang ..... blz. 18
De grafgalerijen ..... blz. 20
Het ereveld voor de gesneuvelden ..... blz. 23
Graven met een oorlogsverleden ..... blz. 26
Grafmonumenten van burgemeesters ..... blz. 28
Uitzonderlijke grafmonumenten ..... blz. 30
Symboliek ..... blz. 46
De renovatie van de galerijen ..... blz. 50
Bibliografie ..... blz. 52

Een begraafplaats bezoeken is herinneringen ophalen. Herinneringen aan diegenen die ons zijn voorafgegaan. Het is tijd maken voor een moment van respect, van stilte en van nederigheid.

De begraafplaats opende de deuren in 1864, de 150ste verjaardag gaf de kans om deze mooie plaats van Geschiedenis en architectuur beter in het licht te brengen. Ik ben trots dat ik daar heb kunnen aan mee werken evenals aan de renovatie van de galerij.

Ik wens u een aangenaam bezoek en een ware ontdekkingstocht toe op deze plek, stille getuige van geschiedenis en ware pracht van erfgoed.

Ann Gilles-Goris
Schepen van Toerisme

Voorwoord

Tegenwoordig bezoeken we slechts zelden een begraafplaats of kerkhof. Meestal is het enkel nog op Allerheiligen.

Vroeger werd de mens bijna dagelijks geconfronteerd met ouderdom en dood. Wij duwen deze realiteit zo ver mogelijk de vergeethoek in. Het hoort precies niet meer bij het leven, terwijl het er inherent mee verbonden is.

2014 was een feestjaar voor de gemeentelijke begraafplaats van Sint-Jans-Molenbeek. Honderdvijftig jaar geleden, op 15 augustus 1864, sloot het oude kerkhof haar deuren om de volgende dag al de fakkel door te geven aan de gemeentelijke begraafplaats.

Dit jubileumjaar bood een mooie kans om de rust die uitgaat van een begraafplaats en de herinnering aan de mensen die er liggen opnieuw bestaansrecht te geven.

Jezus aan het kruis, gerealiseerd door Wauters Koeckx in 1864.

Plattegrond van de geme

EENTELIJKE BEGRAAFPLAATS

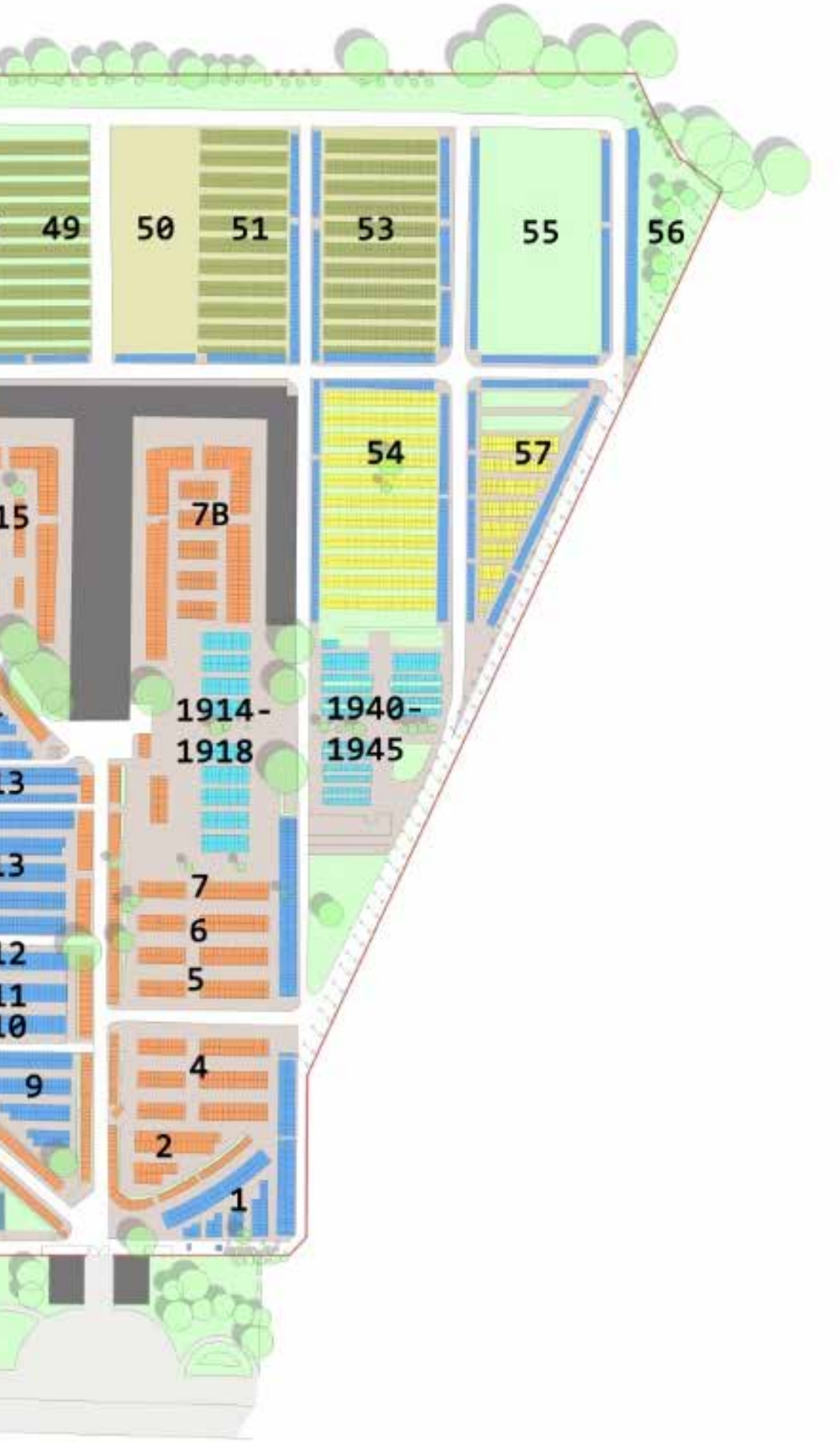

Van een parochiaal kerkhof naar een gemeentelijke begraafplaats

De nieuwe gemeentelijk begraafplaats ging officieel open op 16 augustus 1864. Zij bood antwoord op meerdere problemen die doorheen de jaren waren gerezen. Ten eerste werd het parochiekerkhof te klein voor het groeiende aantal inwoners van de Sint-Jans en Sint-Rochusparochie. Ten tweede waren er de verschillende officiële verordeningen die de gemeente verplichten tot het aanleggen van een begraafplaats buiten de dorpskern en los van enige religieuze inmenging:

Het **Edict van Jozef II (1784)**, verbood het begraven binnen en rond het kerkgebouw en ook binnen de stadsmuren o.a. om hygiënische redenen.

Het decreet, uitgevaardigd door **Napoleon I (1804)**, gaf de gemeentelijke administratie het recht om begraafplaatsen op te richten. Ze vielen onder de autoriteit van de politie en het gemeentelijk gezag.

Het **Besluit van 13 februari 1864**, uitgevaardigd door het Hof van Cassatie, maakte een einde aan de religieuze begraafplaatsen. Deze werden overgedragen aan het gezag van de Burgerlijke Overheid.

Voor de aanleg ging de gemeente over tot de onteigening van een stuk grond van 1,5 hectare, Het perceel, dat eigendom was van juffrouw de Villegas, lag in een gebied toen gekend onder de naam "Karreveld".

Enkele belangrijke veranderingen werden doorgevoerd. Het kerkhof werd vroeger steeds beschouwd als een uitbreiding van de kerk. Dit uitte zich o.a. in het gemaakte onderscheid tussen het begraven in gewijde of in ongewijde grond.

Ongedoopte kinderen, zelfmoordenaars, ontuchtplegers, ongelovigen, ... kwamen steevast terecht in dit laatste hoekje, ook wel de "hoek van de bedelaars" genoemd.

Op een gemeentelijke begraafplaats wordt iedereen in volgorde van overlijden begraven zonder onderscheid te maken. In de 19de eeuw zorgde dit op verschillende plaatsen voor problemen tussen de gemeentelijke overheid (liberalen) en de pastoors (katholiek). In Sint-Jans-Molenbeek weigerde pastoor Ectors, op bevel van de aartsbisschop, de begraafplaats in te wijden.

De eerste begrafenis vond al plaats op 17 augustus 1864. Pastoor Ectors vermeldt het overlijden in het register met als bijvoegsel: "in cimiterium profano" (begraven in ongewijde grond).

Hij zal dit vier jaar lang blijven doen.

Het oude kerkhof, dat sinds mensenheugenis rond en in de kerk lag, werd gesloten op 15 augustus 1864. Één dag voor de opening van de nieuwe begraafplaats.

Vandaag de dag situeert het zich ter hoogte van het huidige Sint-Jan de Dopervoorplein.

Zicht op het oude kerkhof met op de achtergrond de oude Sint-Jan de Doperkerk. (Collectie MoMuse,)

Plattegrond van het oude kerkhof rond de Sint-Jan de Doperkerk van architect L. Spaak, 1873 (Cartotheek van het Nationaal Geografisch Instituut)

De nabestaanden konden uitdrukkelijk vragen om de oude graven van het parochiekerkhof over te brengen naar de nieuwe gemeentelijke begraafplaats.

Indien het graf verworven was via een eeuwigdurende concessie gebeurde dit kosteloos.

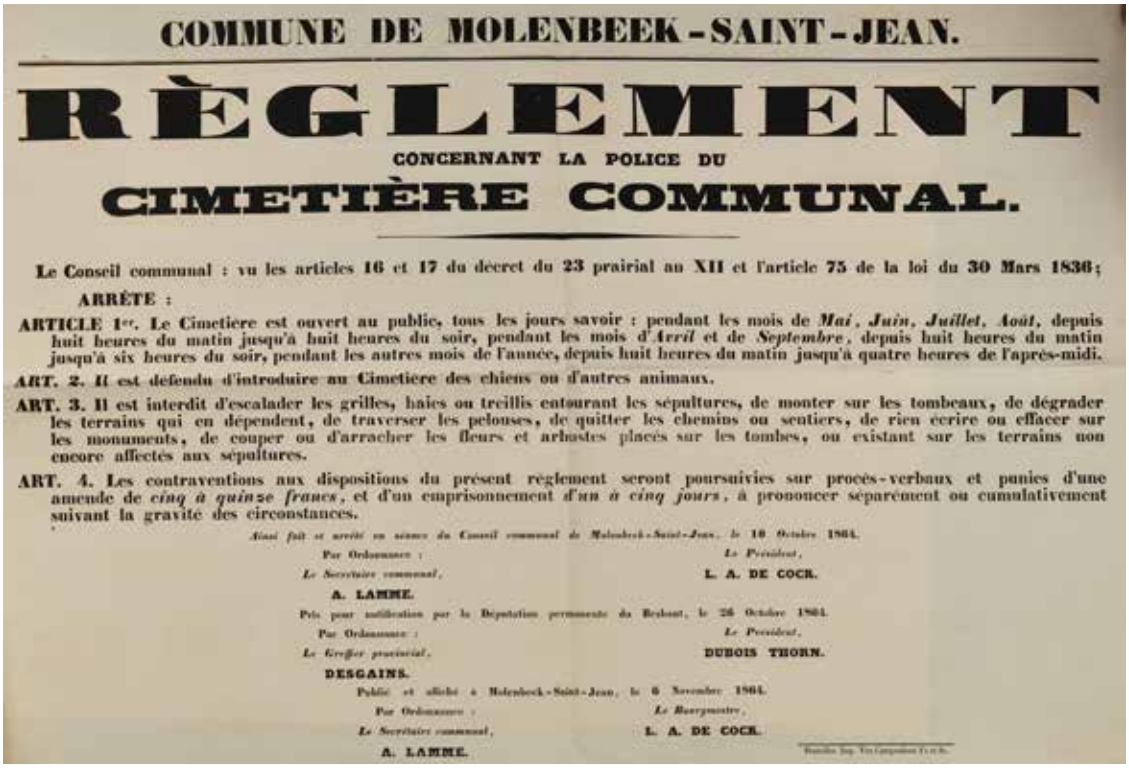

COMMUNE DE MOLENBEEK-SAINT-JEAN.

RÈGLEMENT

CONCERNANT LA POLICE DU

CIMETIÈRE COMMUNAL.

Le Conseil communal : vu les articles 16 et 17 du décret du 23 prairial an XII et l'article 75 de la loi du 30 Mars 1836;

ARRÊTE :

ARTICLE 1er. Le Cimetière est ouvert au public, tous les jours savoir : pendant les mois de *Mai*, *Juin*, *Juillet*, *Août*, depuis huit heures du matin jusqu'à huit heures du soir, pendant les mois d'*Avril* et de *Septembre*, depuis huit heures du matin jusqu'à six heures du soir, pendant les autres mois de l'année, depuis huit heures du matin jusqu'à quatre heures de l'après-midi.

ART. 2. Il est défendu d'introduire au Cimetière des chiens ou d'autres animaux.

ART. 3. Il est interdit d'escalader les grilles, haies ou treillis entourant les sépultures, de monter sur les tombeaux, de dégrader les terrains qui en dépendent, de traverser les pelouses, de quitter les chemins ou sentiers, de rien écrire ou effacer sur les monuments, de couper ou d'arracher les fleurs et arbustes placés sur les tombes, ou existant sur les terrains non encore affectés aux sépultures.

ART. 4. Les contraventions aux dispositions du présent règlement seront poursuivies sur procès-verbaux et punies d'une amende de *cinq à quinze francs*, et d'un emprisonnement *d'un à cinq jours*, à prononcer séparément ou cumulativement suivant la gravité des circonstances.

Ainsi fait et arrêté en séance du Conseil communal de Molenbeek-Saint-Jean, le 18 Octobre 1864.

Par Ordonnance : *Le Président*,

Le Secrétaire communal, L. A. DE COCK.

A. LAMME.

Pris pour notification par la Députation permanente du Brabant, le 26 Octobre 1864.

Par Ordonnance : *Le Président*,

Le Greffier provincial, DUBOIS THORN.

DESGAINS.

Publié et affiché à Molenbeek-Saint-Jean, le 6 Novembre 1864.

Par Ordonnance : *Le Bourgmestre*,

Le Secrétaire communal, L. A. DE COCK.

A. LAMME.

Reglement van de Gemeentelijke Begraafplaats, 6 november 1864. (Gemeentelijke Archieven van Sint-Jans-Molenbeek)

De 8 are vrijgekomen grond komen in eigendom van de gemeente, die reeds stedenbouwkundige aanpassingen voorziet in het stratenplan.

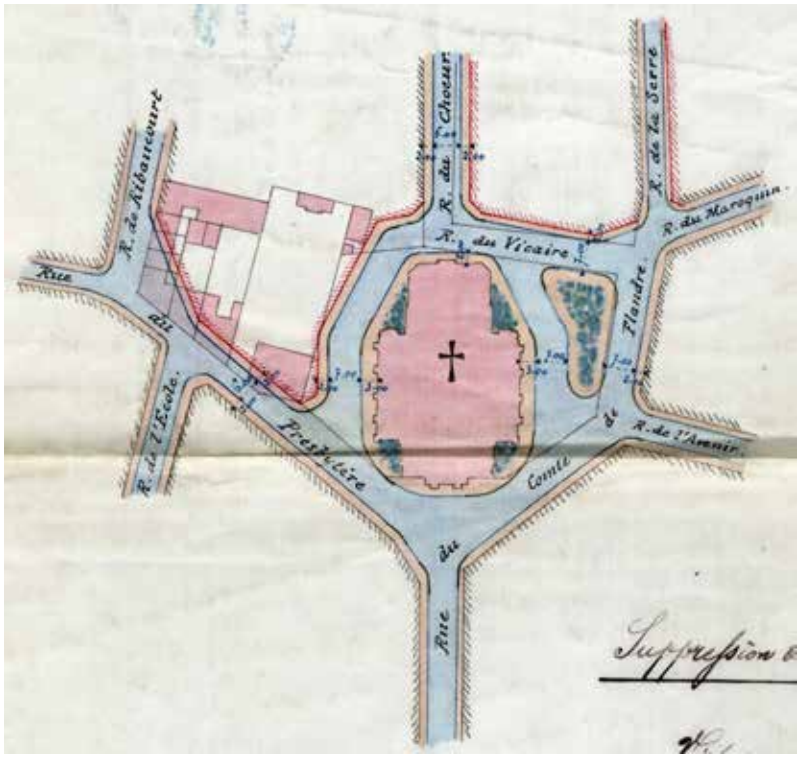

Plattegrond van 1899 voor de heraanleg na de opruiming van het kerkhof. (Gemeentelijke Archieven Sint-Jans-Molenbeek)

Zicht op de oude Sint-Jan de Doperkerk voor de bouw van de nieuwe kerk in 1932. Het kerkhof is reeds grotendeels ontruimd. (Collectie MoMuse)

Toch duurt het nog tot 1932 vooraleer het oude kerkhof volledig wordt ontruimd. Een ander probleem stak de kop op: de oude parochiekerk was te klein geworden voor het groeiend aantal inwoners en moest uitgebreid ofwel vervangen worden. Men koos voor een nieuwbouw (architect J. DIONGRE) die rechttegenover de oude kerk (architect L. SPAAK) kwam te liggen.

Bij de afbraak van de oude Sint-Jan de Doperkerk verdwenen de laatste restanten van het kerkhof.

De oude en de nieuwe kerk, broederlijk tegenover elkaar. Het oude kerkhof is volledig verdwenen, circa 1932. (Collectie MoMuse,)

Er is geen spoor meer te bekennen van de oude kerk en het kerkhof. (Collectie MoMuse,)

Twee oudste grafstenen ?

De oudste grafsteen op de huidige begraafplaats bevond zich oorspronkelijk op het oude kerkhof of in de oude Sint-Jan de Doperkerk. Je vindt hem terug aan de ingang van de gemeentelijke begraafplaats. Het gaat hier om de grafsteen van Bartolomeus Hofmans uit het jaar 1706. Op de grafsteen staat volgende tekst :

Hier leydt begraven den

Eersaemen Bartolomeus

Hofmans steerft den 16 April 1706

Ende Ionna Stubbeleer syne

Huysvrouwe steerft den 20 Iulius 1694

Ende Adam Hofmans steerft

Den 19 april 1739

Ende Maria Iansens syne

Huysvrouwe steerft den 25 augustus 1694

Bidt voor de zielen.

Grafsteen van Bartolomeus Hofmans (1706)

Een andere grafsteen werd in december 2011 ontdekt tijdens graafwerken in het oudste gedeelte van de begraafplaats. Het betreft hier het bovenste deel van een grafsteen. Slechts een deel van de inscriptie is leesbaar:

HIER LIGHT BEGRAVEN (...) SAMEN. Waarschijnlijk stond er "eersamen" naar analogie met de tot nu toe oudste gekende grafsteen.

Op de steen zie je ook een prachtig basreliëf van een "zeepleit". Dit type schip werd gebouwd in de eerste helft van de 19de eeuw.

Is het een verwijzing naar het beroep van de overledene, namelijk schipper? Of is het enkel een symbool voor de reis van het leven?

De steen dateert naar alle waarschijnlijkheid uit de 19de eeuw, maar echt zeker zijn we niet. De onderste helft die ons de definitieve zekerheid kan geven is namelijk tot op heden niet teruggevonden.

Grafsteen teruggevonden op de gemeentelijke begraafplaats in 2011. (Collectie MoMuse)

Een Brussels kerkhof te Sint-Jans-Molenbeek

Brussel, de grote buur van de gemeente, besliste na het Edict van Jozef II om kerkhoven buiten zijn grenzen aan te leggen. Er was immers bepaald dat er niet meer mocht begraven worden in en rond de kerken en binnen de stadsmuren. Er werden 3 terreinen aangekocht. Één te Laken, één te Sint-Gillis en één te Sint-Jans-Molenbeek.

Voor de begraafplaats in onze gemeente werd een grond aangekocht, gekend onder de naam "Scheutveld". Het perceel was rechttegenover de Leprozerie (huidige Vier-Windenstraat tussen de J.-B. Decockstraat en de Lessenstraat).

Één begraafplaats kon dienen voor meerdere parochies, zo stelde de verordening. Deze te Sint-Jans-Molenbeek, waar de kerkfabriek van Sint-Kathelijne de grond aankocht, was bedoeld voor de parochies Sint– Kathelijne, de Rijkeklaren, Sint-Jan Baptist der Begijnhof en de Goede-Bijstand.

Het rechthoekige terrein was opgedeeld in vier gelijke stukken. Één voor elke parochie. Er lag ook een deel ongewijde grond. Hier werden de ongelovigen, de ongedoopte kinderen en de mensen die zelfmoord hadden gepleegd, begraven

De Brusselse begraafplaatsen in omliggende gemeenten werden enorm verwaarloosd en ongeveer een eeuw na de aanleg worden zij buiten gebruik gesteld.

Op 6 augustus 1877 wordt via een aanplakbrief ter kennis gebracht dat alle begravingen van Brusselse inwoners vanaf 16 augustus zullen plaatsvinden op de nieuwe begraafplaats van Evere.

Van het tijdelijke Brusselse kerhof is niets bewaard gebleven. In 1973 werden op het vrijgekomen terrein woningen opgetrokken.

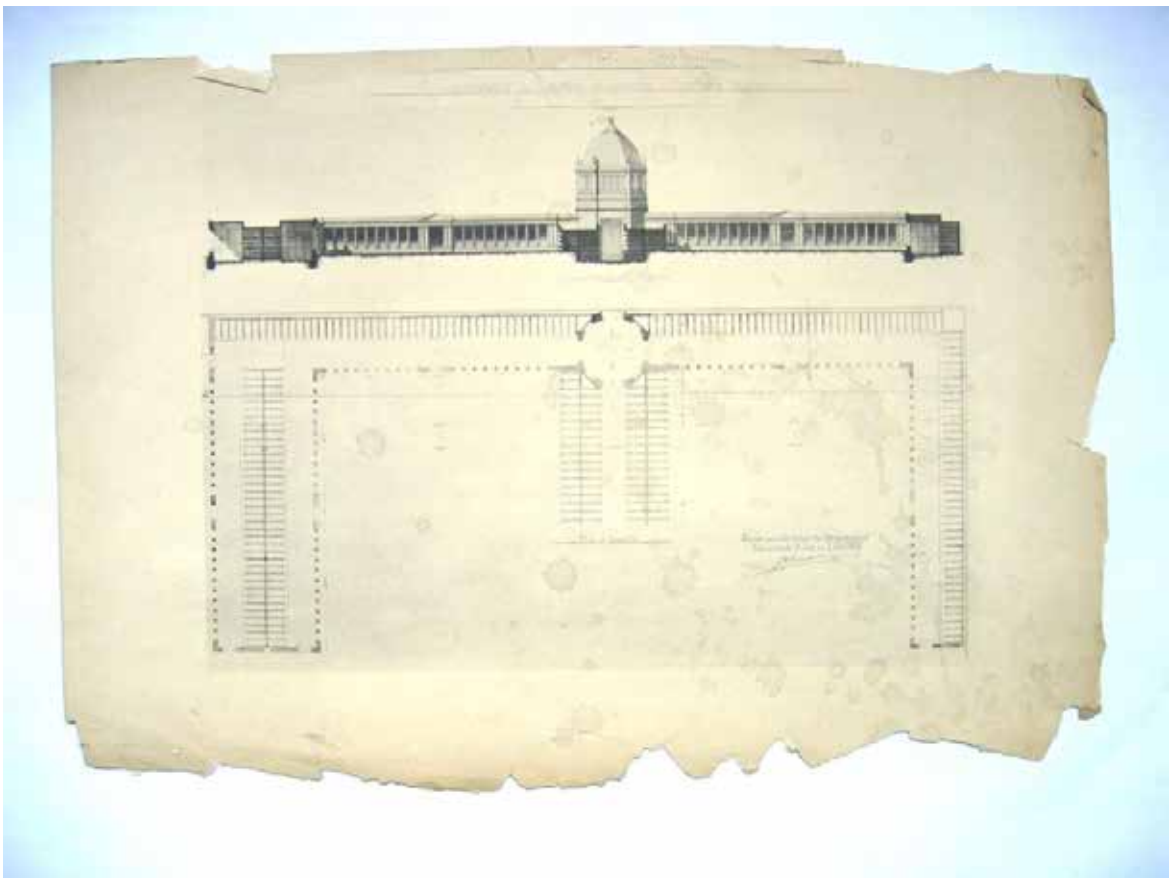

De huidige gemeentelijke begraafplaats

Hoofdingang

Twee identieke gebouwen aan weerszijde van de oprit leiden naar de hoofdingang van de begraafplaats. De gebouwen zijn opgetrokken in Toscaanse stijl, met als typisch kenmerken het metselwerk in rode baksteen, de bogenreeks met kraagsteen en de boogvormige ramen.

Het links gelegen gebouw herbergt de gemeentellijke dienst Begraafplaatsen. Het gebouw rechts was tot voor kort het conciërgegebouw.

Twee stenen pilaren flankeren de gietijzeren toegangspoort. Op elke pilaar staat een gebeeldhouwde urne waarover een laken is gedrapeerd.

De inscripties op de pilaren geven ons meer informatie over het ontstaan van de begraafplaats. Zo vermeldt één van de platen Joseph Praet, de architect van de begraafplaats.

Inscriptie plaat links:
Propriété communal
Inauguré le 16 août 1864
Architecte Joseph Praet

Inscriptie plaat rechts:

Bourgmestre, L.A. De Cock Échevins,
Ch. Piers, G. Mommaerts

Conseillers: De Champheleer, C.Wauters,
L. Jacobs, L. Dogny, E. Desmet, H. Rey,
J.-B. Moraux, J.L.L. Lambrechts,
J.-B. Mertens, H. Lannoy, Ch. Willems
Secrétaire communal: A. Lamme

De grafgalerijen

De grote laan leidt naar de grafgalerijen. Dit bouwwerk keert het heersende principe van begraven om. De begraafplaatsen liggen bovengronds en de doden worden zowel naast als boven elkaar gestapeld.

De kist met de overledene wordt in een aparte nis geschoven en deze wordt hermetisch afgesloten. Daarna plaatst men er een grafsteen voor.

Emile Bockstael (1838-1920), schepen te Laken, kwam op het idee om deze begraafmethode in ons land in te voeren. Ze was al langer gekend in het Zuiden (o.a. catacomben,...). Het is de perfecte oplossing om plaatsgebrek aan te pakken en de hygiëne te garanderen.

Naar het voorbeeld van de grafgalerijen te Laken startte in 1880 de bouw van die te Sint-Jans-Molenbeek.

De centrale laan leidt naar de grafgalerijen. In de verte ziet men ook de Basiliek van Koekelberg.

De grafgalerijen zijn opgetrokken in neo-classistische stijl. Boven de hoofdingang bevinden zich twee opeengestapelde sarcofagen. Langs beide zijden van de ingang zijn er marmeren platen aangebracht waarop volgende teksten figureren:

La vie est un sommeil. Mourir c'est renaître.

On n'approche jamais de la mort avec plus de calme que lorsqu'au déclin de la vie on a pour consolation le souvenir du bien qu'on a fait.

L'impitoyable mort soumet tout à ses lois.

Le vrai culte consiste dans les bonnes mœurs et la pratique des vertus.

De grafgalerijen werden opgetrokken in drie opeenvolgende bouwfasen:

1880: Naar de plannen van R. Rysmans worden de halfingegraven galerijen, die zich in het verlengde van de hoofddreef bevinden, gerealiseerd.

Een nieuwe luifel dekt nu de galerijen.

1904 –1905: In een tweede bouwfase wordt het achthoekige, centrale pavilljoen met koepel opgetrokken naar de plannen van de architect J.B. Janssen. In deze periode komt er ook een tweede galerij tot stand rechts van de eerste galerij.

1907-1908: een laatste galerij wordt opgetrokken in het verlengde van de tweede galerij (rechts van de hoofdingang) Oorspronkelijk was de hoofdgalerij overdekt met een glazen dak. Mettertijd is dit verdwenen.

De grafgalerijen zijn beschermd (22/03/2007), alsook hun onmiddellijke omgeving. Een eerste renovatie dateert van de jaren 1930. Het tweede project werd in juni 2016 gedaan. Vandaag kan een gebouw als dit niet worden gebouwd vanwege sanitaire voorschriften.

De twee erevelden voor de gesneuvelden

Voor de gesneuvelden van Wereldoorlog I is er een herdenkingsmonument opgericht met de vermelding "Molenbeek-Saint-Jean à ses enfants mort pour la patrie - Sint-Jans-Molenbeek aan haar voor 't vaderland gestorven kinderen".

De houten stèle bestaat uit drie delen, waarvan het centrale deel wordt bekroond met een fronton, geflankeerd door twee toortsen. Zeven panelen vermelden de namen van de 415 overledenen.

Opvallend is dat er een indeling wordt gemaakt tussen Belgen (395), Fransen (19) en Italianen (1). Al deze soldaten woonden in Sint-Jans-Molenbeek toen ze sneuvelden op het slagveld.

Voor het monument ligt het ereveld voor de gesneuvelden met de individuele graven. Als eerbetoon voor de gevallenen van de Grote Oorlog worden de graven door de gemeentelijke overheid onderhouden en voorzien van bloemen.

Een tweede ereveld werd aangelegd voor de gesneuvelde soldaten en de overleden gedeporteerden van Wereldoorlog II.

Een van de opmerkelijkste personen die hier begraven ligt, is luitenant-generaal Jean-Baptiste PIRON (1896-1974). Hij was de bevelhebber van de Belgische 1e infateriebrigade die ingezet werd tijdens Wereldoorlog II bij de bevrijding van West-Europa. In Sint-Jans-Molenbeek werd een laan naar hem vernoemd.

Graven met een oorlogsverleden

Op de begraafplaats bevinden zich ook enkele individuele graven met een verwijzing naar het oorlogsverleden van de gestorvenen.

EUGÈNE MOLLEKENS
1872 — 1947
BERTHA BOGAERT
1892 — 1952

À LA MÉMOIRE DE
Mr Léon Charles Henri TOULET.
ÉPOUX DE DAME Elise NYS.
NÉ À ROUBAIX LE 15 MARS 1872
À MOLENBEEK-St. JEAN LE 1E FÉVRIER 1911.

À LA MÉMOIRE DE
JEAN-BAPTISTE
SERRURIER

Grafmonumenten van burgemeesters van Sint-Jans-Molenbeek

Grafmonument van Henri HOLLEVOET (1833-1911).
Burgemeester van 1879-1911.

Grafmonument van Julien HANSSENS(1842-1914).
Burgemeester van 1912-1914.

Grafmonument van Burgemeester Louis METTEWIE (1855-1942).
Hij was burgemeester van 1919 -1938.

Grafmonument van Burgemeester
Edmond MACHTENS (1902-1978).
Burgemeester van 1939-1978.

Uitzonderlijke grafmonumenten

Heel wat personen uit de kunstwereld zijn begraven op de begraafplaats van Sint-Jans-Molenbeek.

Eugène Laeremans (1864—1940) - schilder,etser en tekenaar (laan 5). Als voorloper van het Belgische expressionisme verbeeldde hij vooral taferelen van het arbeidersmilieu en het landelijke leven. Hij was begaan met de sociale problematiek van zijn tijd. Zijn tragisch en pathetisch wereldbeeld komt tot uiting in zijn sobere kleurenpalet.

Henry Meuwis (1870-1935) - schilder, aquarel en pastel (laan, 3). Hij schilderde vooral landschappen en stadsgezichten. Tot aan zijn dood gaf hij les aan de Academie van Sint-Jans-Molenbeek.

Sander Pierron (1872-1945) - schrijver, kunstcriticus, tekenaar en lithograaf. Een groot deel van zijn œuvre is gewijd aan schilders en beeldhouwers. Ook realiseerde hij het 3-delige "Histoire illustrée de la Forêt de Soignes". Hiernaar verwijst het reliëf op zijn monument. Hij had een enorme verzameling kunst. Bij zijn dood liet hij deze na aan de gemeente Sint-Jans-Molenbeek.

Van Haelen Edouard (1895-1936) Zwemmer. Hij was één van de Belgische atleten op de Olympische Spelen van 1920 te Antwerpen. Hier zwom hij de 200 meter schoolslag in 3' 22''. Hij behaalde echter geen medaille. De Olympische ringen op zijn graf staan omgekeerd als teken van rouw.

Verder op de begraafplaats vindt men ook de graven van: **Ernest Kindermans (1875-1932)** - toneelspeler en oprichter van het Lunatheater (huidige Kaaitheater) (perk 6), **Rudolf Dubois** - theater acteur (perk 4), **Jan Frantz De Mol** - toondichter (laan 3)

Grafkapel van de familie Van den Bemden (laan 5)

De kapel is geïnspireerd op de klassieke architectuur. Men ziet een fronton gestut door 2 zuilen. De prachtige opengewerkte, bronzen deur bestaat uit twee taferelen. Bovenaan een geknielde engel die aanmaant tot stilte. Onderaan twee engelen rond een urne en een grote V van Van den Beemden. De deur werd gerealiseerd door Auguste Dewever (1836-1910).

Grafmonument van de familie Huysmans-Vandoorslaer (laan 5)

Het obeliskvormige grafmonument wordt bekroond door een gevleugelde putto met een kruis in de handen. Het bronzen reliëf stelt een vrouw en twee kinderen voor die treuren rond de afbeelding van de overledene. Links onderaan staat volgende handtekening : A. Dewever 1909.

Grafkapel van de familie Simon-Thomas (perk 13)

Grafkapel voor de familie Weber-Houwaert (laan 2/hoek)

De kapel is opgetrokken in neogotische stijl. Het geschilderde glasraam stelt Sint-Antonius van Padua voor. Hij is vooral gekend als patroonheilige van de verloren voorwerpen.

Grafkapel van de familie Peeters– Van Haeren (laan 3/ perk 14)

Deze kapel bevat een hele symboliek. In het fronton zie je een bijenkorf. Deze wijst op de sociale en de liefdadige kant van de overledene.

Op de vier hoeken van de kapel vind je een sokkel met daarop een urne, gedrapeerd met een laken met onderaan steeds een symbool.

Op de rechterhoek vooraan zie je een gevleugelde zandloper, met aan de ene zijde een vleugel van een vleermuis die de nacht en de dood voorstelt en aan de andere zijde de vleugel van een duif die verwijst naar de dag en het leven. De zandloper staat ook symbool voor het voortschrijden van de tijd en de eindigheid van het leven. Op de drie andere hoeken ziet men volgende symbolen:

De zeis als verwijzing naar de dood (maaien van het graan-maaien van mensenlevens)

De omgekeerde toortsen als symbool voor het leven dat eindig is.

De verstrengelde handen die de verbondenheid van de echtgenoten over de dood heen symboliseert.

Grafmonument van de familie Huet-Mathys (laan 5)

Het grafmonument is gemaakt naar het voorbeeld van een ingang van een Chinese tempel. De twee steunen die de architraaf dragen, zijn versierd met Chinese tekens met devolgende betekenis "Deze tempel is het graf van de familie Huet-Mathys".

In de liggende grafsteen is een kruis gegraveerd.

Grafmonument van de familie des Cressonnières (laan 1)

Dit Art-Nouveau grafmonument is een ontwerp uit 1896 van architect Victor Horta. Typisch zijn de zweepslaglijn in de bladmotieven en de voorstelling van de papaverbloem, in knopvorm en in volle bloei.

Grafmonument van Albert Bovy (perk 7)

Bijzonder is het basreliëf met een voorstelling van de overledene. Het is een ode aan de heer Bovy vanwege zijn werknemers.

Het reliëf is van L. Demalder.

Grafmonument Auguste Smets en Antoinette Devetter (perk 44)

Het bronzen beeldhouwwerk toont de voormalige schepen van onderwijs in zij-aanzicht. Het is ondertekend met A. Vandevoorde.

De schoolkolonie, gelegen in Schepdaal, werd opgericht door de heer Auguste Smets . Deze is ook naar hem vernoemd. helaas is het beeld gestolen.

Grafplaat van Joseph Vandecruys (grafgalerijen)

Deze grafplaat doet denken aan een tafereel uit de Klassieke Oudheid. Je ziet twee mensen flaneren tussen een zuilengalerij. De zuilen zijn gedecoreerd met accanthusbladeren. Zij verwijzen naar de onsterfelijkheid.

Louise Charlotte Massart (1880-1906) - dramaturge (laan2)

Het graf van deze artieste spreekt een beetje tot de verbeelding. Zeer jong gestorven en zo geliefd. Dit blijkt uit de vermelding "Monument offert par les lecteurs de JE DIS TOUT et de ses nombreux amis". Ook het portret is goed bewaard gebleven en toont ons een charismatische vrouw.

Grafmonument van de familie Devos– De Roover (laan 3)

Dit Art-déco grafmonument is opgetrokken uit marmer, arduin en brons. Het is een stijl die inspeelt op het evenwicht tussen ruimte en volume. Opvallend is het sfinxhoofd dat bovenaan prijkt. Het is een uitdrukking van de in de jaren 1920 heersende voorliefde voor de Egyptische beschaving en kunst.

Grafmonument van Jean en Jeanne Wilmart (laan 2)

Dit grafmonument, opgetrokken in aluminium, doet kubistisch aan. Als men goed kijkt kan men overal in het monument kruisbeelden ontdekken.

Grafmonument van de familie Petré-Weyens (laan 6)

Deze grafsteen bevat een verwijzing naar het beroep van de overledene. Het betreft de familie Petré, steenhouwer en verkoper van grafstenen. Hun magazijn ligt nog steeds rechttegenover de begraafplaats.

Monument eerbetoon het korps van de brandweer van sint-Jans-Molenbeek. Het reliëf met brandweerhelm en gekruiste bijlen is een verwijzing naar het beroep van de twee overledenen die omkwaen tijdens een interventie.

Andere verwijzingen vindt men terug op o.a. **het monument van de familie Pauwels**, brouwers van beroep (laan 6) en **de familie Brootars-Spuykens** met een reliëf van een boot.

Grafmonument van de familie Jean De Maerschalck (laan 2)

Het beeldhouwwerk in witte marmer is een voorstelling van een engel die neerdaalt op de aarde om het einde der tijden aan te kondigen. Op dat moment verheffen de doden zich uit hun graf. Het beeld is gemaakt door Et. Salu te Laken.

Monument van Jean Bernard (perk 15)

Een vrouw zit geknield en legt enkele rozen op het graf. Het beeldhouwwerk is uitgevoerd in arduin, wat eerder zeldzaam is voor een privégraf.

Grafmonument van het echtpaar Herdies–Rosaer van Dessel (laan 2)

Een geknielde vrouw, ogen ten hemel opgeslagen, bidt voor de overledenen.

Let op de mooie draperingen van het kleed.

Grafmonument Van Malder-Verhoeven (perk 22)

Een vrouw ligt op een sarcofaag. Het verdriet is af te lezen van haar gezicht. De echtgenoten staan afgebeeld op de bronzen plaat die bevestigd is op de stenen sarcofaag.

Dit soort monumenten zijn reeds gekend in de Italiaanse grafkunst van de 16de eeuw. Het werk is uitgevoerd in witte marmer en ondertekend door J. Witterwulghe.

Mausoleum voor de echtgenoten Verrept-Dekeyser (perk 7)

Op de enorme stele knielt een jonge vrouw. Zij heeft een olielamp in haar handen. Het monument is opgetrokken uit geaderde roze en witte graniet. Het beeldhouwwerk in witte marmer is van de hand van G. Vandevoorde.

Grafmonument van de familie Haegeman-Respes (perk 5)

Een halfnaakte vrouw staat al wenend tegen het grafmonument. Het bronzen beeldhouwwerk is van C. Bataille.

Grafmonument van Rose Ossola (1910-1925) (perk 15)

Het kleine meisje kijkt heel verlegen naar de voorbijgangers. Onderaan de sokkel staat de naam Nenee. Het beeld werd gerealiseerd door Alfred Courtens in 1931.

Grafmonument van Jozef Cas Simon

Het jongetje voert broodkruimels aan vogels. Het beeld is van Alphonse Van Laenen (rond 1942).

Grafmonument van de echtgenoten Cogen-Arens en hun zoon (perk 15A)

Het beeld is vervaardigd in brons en stelt een vrouw voor, in diep verdriet, leunend en biddend voor de verledenen.

Grafmonument van Charles Voets en Pauline Utterelst (perk 44)

Een knielende jonge vrouw maant de voorbijgangers aan tot stilte. Het bronzen beeld werd vervaardigd door V.Voets (1908).

Grafmonument van de familie Beelaert

Een bronzen beeld van een gebogen, naakte vrouw siert het graf. Het beeld straalt immens verdriet uit. Het werd gemaakt door A. Hamoir.

Grafmonument van Vancampenhout-Devits (laan 8)

De vrouw zit gebogen op het graf te wenen voor de overledenen. Het bronzen beeld is van de hand van G. Vandevoorde. Op de stele het bronzen reliëf met de afbeelding van de echtgenoten.

Symboliek

Op de graven vinden we een hele reeks symbolen terug die zowel verwijst naar het leven van de overledene zelf, als naar zijn overtuigingen. Via deze beelden wil men een boodschap overbrengen aan de bezoekers van het graf.

De **zandloper** verbeeldt de onvermijdelijke vooruitgang van het leven. De twee helften staan symbool voor de hemel en de aarde. De variant met de vleugels verwijst naar het lossen van de aardse ballast en het opstijgen naar verlossing. Hierin onderscheidt men de vleugel van de vleermuis (nacht/dood) en deze van de duif (dag/leven).

De **verstrengelde handen** wijzen op de verbintenis die werd aangegaan bij de trouw van de echtgenoten en die wordt voortgezet na de dood. De variant met de gebroken ketting verwijst naar de verbroken aardse verbinding.

De **palmtak** symboliseert de overwinning van het leven op de dood, de hoop op een leven na de dood.

De **uil** stond in de Egyptische beschaving voor de dood en de nacht. Voor de Grieken was hij het symbool van wijsheid. In de christelijke cultuur krijgt hij de waarde van de gelouterde ziel. Meestal verwijst hij naar de wijsheid van de overledene.

Viooltjes staan symbool voor de herinnering, de nostalgie. De Franse naam voor deze bloem "pensée" zegt eigenlijk alles.

De **gebroken zuil**, net als de afgebroken boom, wijst op het plotseling afbreken van het leven, een onverwachte dood.

De **klimop** is een winterharde en groenblijvende plant. Hij staat voor trouw, onsterfelijkheid en wilskracht. Als klimplant symboliseert hij ook de gehechtheid en de onvergankelijke affectie.

Laurier is een groenblijvende plant. Hij symboliseert de onsterfelijkheid. Zijn bladeren worden gebruikt om kronen te vlechten voor helden, wijzen ...

De **roos** is dubbel als symbool, enerzijds staat zij voor onschuld, anderzijds voor hartstocht. Zij is dood en leven.

De **rododendron** staat voor elegantie en schoonheid. Deze mooie struik op de begraafplaats is al meer dan 100 jaar oud en maakt elk jaar weer prachtige bloemen. Ze werd ook opgenomen in de inventaris van opmerkelijke planten en bomen.

Renovatie van de galerijen in 2016

VOOR

NA

Bibliografie

Maurissen, A.W (1980), Bijdrage tot de geschiedenis van Sint-Jans-Molenbeek.

Steffens, S. (nov. 2012), Een grafsteenfragement, in MoMuse newsletter 3.

Celis, M. (2004), Cimetières et nécropoles, région de Bruxelles-Capitale.

Rapport sur l'administration et la situation des affaires de la commune 1860 (Gemeentelijke archieven van Sint-Jans-Molenbeek).

Rapport sur l'administration et la situation des affaires de la commune 1862-1863 (Gemeentelijke archieven van Sint-Jans-Molenbeek).

Bilquez, Q. (Nov. 2012). En vergeten Olympiër, in MoMuse newsletter 3.

Piron, P. (2003), Dictionnaire des artistes plasticiens de Belgique des XIXe et XXe siècles, Wavre.

Vandervelde, C. (1997), Les champs de repos de la Région bruxelloise, Brussel.

Vermaelen, B. et Wauters; T. (1993), Het kerkhof aan de Dieweg, in Brussel, stad van kunst en geschiedenis, Brussel.

Vandervelde, C. (1991), La necropole de Bruxelles, Brussel.

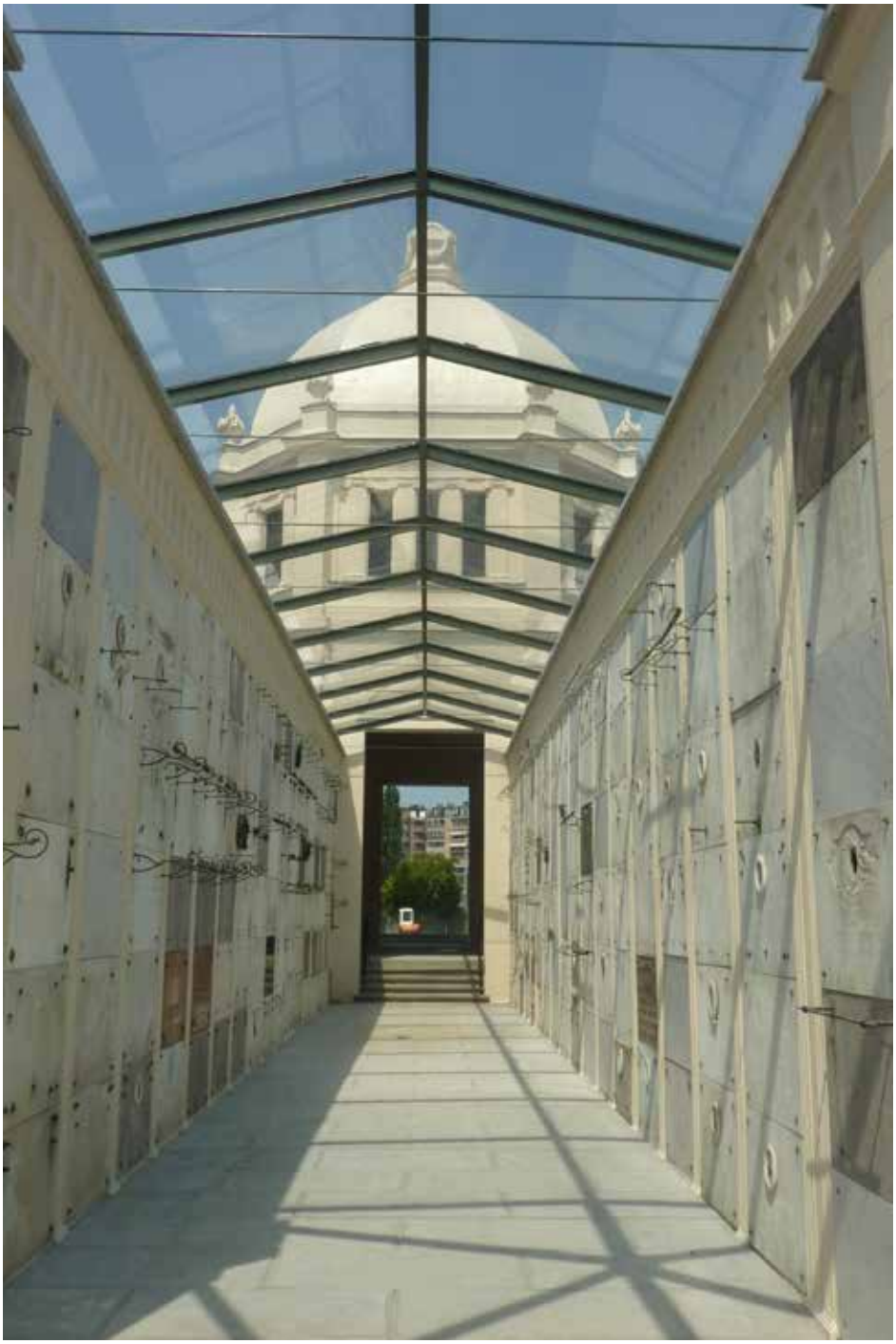

Carte-vue, Coll. Danny Loubert, scan MoMuse.

Dienst Toerisme
Mommaertstraat 4
1080 Sint-Jans-Molenbeek
Tourisme.1080@molenbeek.irisnet.be
02/600 74 07
www.molenbeek.be

Gemeentelijke kerkhof
Gentesteenweg 539
1080 Sint-Jans-Molenbeek
Cimetiere.1080@molenbeek.irisnet.be
02/465 39 41
Alle dagen open van 8.00 tot 16.45 uur

Ann Gilles-Goris, Schepen van Toerisme
Graaf van Vlanderenstraat 20
1080 Sint-Jans-Molenbeek
agoris@molenbeek.irisnet.be
02/412 36 80

Foto uit de jaren 1950.(Privécollectie)

Dank aan : Petra Vandermeiren, Bernadette Lejeune, Virginie Pochet, Mélanie Graindorge, Bertrand Leleu.

VU : College van Burgemeester en Schepenen van Sint-Jans-Molenbeek, Graaf van Vlaanderen 20, 1080 Brussel.

Editie Maart 2018, Sint-Jans-Molenbeek.